

วาทกรรมความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน

POVERTY DISCOURSE IN LUK THUNG ISAN SONG

ธีรพุทธิ ลุนบง¹ และนิตยา วรรมกิตร์²
Thiraphut Lunbong¹ and Nittaya Wannakit²

¹ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Master of Art Program in Thai, Mahasarakham University

E-mail 65010183007@msu.ac.th

² ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

The Department of Thai and Oriental Languages, Mahasarakham University

E-mail nittaya.w@msu.ac.th

Received: July 8, 2025

Revised: December 8, 2025

Accepted: December 30, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาชุดวาทกรรมความจนที่ประกอบสร้างผ่านบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ โดยใช้ข้อมูลบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากเว็บไซต์ www.youtube.com ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 ซึ่งเป็นปีที่สลา คุณวุฒิ เข้าสู่วงการเพลงเป็นครั้งแรก จนถึงวันที่ 30 มีนาคม 2567 ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความจนและหมายรวมถึงความขัดสนด้านรายได้ ความยากลำบาก ตลอดจนความไม่คล่องตัวทางสถานะทางการเงินจำนวนทั้งสิ้น 122 เพลง โดยใช้ทฤษฎีวาทกรรมของมิเชล ฟูก็อดต์ (Michel Foucault) มาประยุกต์ใช้ในงานวิจัย ผลการวิจัยพบการประกอบสร้างวาทกรรมความจน 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) ความจน คือ การด้อยโอกาสและสถานะทางสังคม 2) ความจน คือ แรงผลักดันให้ต่อสู้ 3) ความจน คือ ครู และ 4) ความจน คือ เครื่องมือคัดคนตามลำดับ โดยวาทกรรมความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นได้เผยให้เห็นอำนาจซ่อนเร้นในแง่มุมต่าง ๆ เช่น การด้อยสถานะทางสังคม การด้อยโอกาสทางการศึกษา การถูกกีดกันจากวัฒนธรรมสมัยใหม่ รวมถึงการย้ายถิ่นฐานเข้าเมืองหลวงเพื่อประกอบอาชีพ ความทะเยอทะยาน ความเหลื่อมล้ำในสังคม เป็นต้น ในทางกลับกันวาทกรรมความจนยังเผยให้เห็นแง่มุมที่ตีงามของความจนที่ถูกประกอบสร้างขึ้นในทางจรรโลงใจ ทั้งการยกให้ความจนเป็นครูสอนความอดทน การยกให้ความจนเป็นเครื่องมือพิสูจน์ความจริงใจจากคน ความพึงพอใจในสิ่งที่ตนมี ตลอดจนการมองความจนเป็นเรื่องปกติธรรมดา จนทำให้มองข้ามการโยกหาความยุติธรรมหรือความเสมอภาคจากภาครัฐ

คำสำคัญ

วาทกรรม ความยากจน เพลงลูกทุ่งอีสาน สลา คุณวุฒิ

ABSTRACT

This study aims to examine the discourse of poverty constructed through Isan country music composed by Sala Khunawut. The research analyzed Isan country songs from YouTube spanning from 1982, marking Sala Khunawut's debut in the music industry, to March 30, 2024. The corpus comprises 122 songs with lyrical content pertaining to poverty, encompassing financial deprivation, economic hardship, and limited financial mobility.. Michel Foucault's discourse theory was employed as the theoretical framework for this investigation. The findings reveal four distinct constructions of poverty discourse: 1) poverty as social disadvantage and inferior social status, 2) poverty as a driving force for struggle, 3) poverty as a teacher, and 4) poverty as a mechanism for distinguishing people, respectively. The poverty discourse constructed in Sala Khunawut's Isan country music unveils concealed power dynamics across multiple dimensions, including inferior social status, limited educational opportunities, exclusion from modern culture, rural-to-urban migration for employment purposes, ambition, and social inequality. Conversely, the poverty discourse also manifests positive dimensions that serve consolatory functions. These include the elevation of poverty as a teacher of patience and perseverance, the conceptualization of poverty as an instrument for testing human sincerity, contentment with one's possessions, and the normalization of poverty as an ordinary condition. Such normalization of poverty potentially results in the neglect of demands for justice and equality from the state apparatus.

Keywords

discourse, poverty, Luk Thung Isan song, Sala Khunawut

บทนำ

เพลงลูกทุ่งอีสาน คือ เพลงลูกทุ่งที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของคนเชื้อสายลาวในจังหวัดอื่นนอกภาคอีสานในยุคพัฒนา ทั้งแนวเพลง ท่วงทำนอง เนื้อหา ปริมาณ คุณภาพ ได้เป็นพื้นฐานก่อให้เกิดเพลงลูกทุ่งในมิติใหม่ขึ้น เพลงลูกทุ่งดังกล่าวได้มีความเด่นชัดในความเป็นอีสานในทุกด้าน (แวง พลังวรรณ, 2545) อาจกล่าวได้ว่า การสะท้อนมุมมองของเพลงลูกทุ่งอีสานในมิติต่าง ๆ ศิลปินหรือนักประพันธ์เพลงเป็นตัวแปรสำคัญในการนำเสนอเนื้อหาของเพลงลูกทุ่งอีสาน กล่าวคือ กรอบประสบการณ์ วัชวุฒิรวมถึงทักษะและเอกลักษณ์เฉพาะตัวของนักประพันธ์ ล้วนส่งผลโดยตรงต่อการสื่อสารความหมายในบทเพลง ด้วยเหตุนี้ความเชื่อตรงตลอดจนการส่งผ่านของวาทกรรมในบทเพลงสู่สังคมจะมีประสิทธิภาพมากหรือน้อย จำเป็นต้องอาศัยทักษะของนักประพันธ์เพลงเป็นปัจจัยสำคัญ

ศิลปินหรือนักประพันธ์เพลงลูกทุ่งอีสานที่ได้รับความนิยมสูงอย่างสลา คุณวุฒิ หรือนามปากกาพิณพานทอง มีลักษณะเฉพาะตัวในการประพันธ์บทเพลงที่มีความโดดเด่นโดยเฉพาะบทเพลงลูกทุ่งอีสาน ทั้งด้านการใช้ภาษาที่คมคายและด้านเนื้อหาของเพลงที่สะท้อนสังคมในมิติต่าง ๆ บนพื้นฐานของความเรียบง่าย ใกล้ตัวและมีความชัดเจนจนบางครั้งอาจคาดไม่ถึง จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าสลา คุณวุฒิ เป็นบุคคลสำคัญในวงการเพลงลูกทุ่งและมีการกล่าวถึงอยู่เสมอจนปัจจุบัน สลา คุณวุฒิในฐานะเป็นศิลปินแห่งชาติ ประจำปี 2564 สาขา ศิลปะการแสดง (ดนตรีไทยสากล-ประพันธ์เพลงลูกทุ่งไทย) ด้วยความโดดเด่นของงานประพันธ์เพลงจึงทำให้มีผู้สนใจศึกษาผลงานเพลงของ สลา คุณวุฒิ จำนวนมาก อาทิ วิภา ปานประชา (2549) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของสลา คุณวุฒิ จุดประสงค์เพื่อศึกษาภาพสะท้อนทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และภาพสะท้อนทางวัฒนธรรม พบว่า ด้านสังคมส่วนใหญ่สะท้อนด้านการสื่อสาร

ด้วยการใช้โทรศัพท์มือถือ การคมนาคม เทคโนโลยี การศึกษา ครอบครัว ปัญหาสังคมและสาธารณสุข ด้านเศรษฐกิจส่วนใหญ่สะท้อนให้เห็นถึงสาเหตุและผลกระทบจากความยากจนของชาวอีสาน การประกอบอาชีพที่หลากหลายและปัญหาเศรษฐกิจ

นอกจากการศึกษาบทเพลงลูกทุ่งอีสานในมิติของผู้ประพันธ์ยังมีผู้ศึกษาบทเพลงลูกทุ่งอีสานในมิติวาทกรรม ดังที่พีรพงศ์ เคนทรภักดิ์ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง วาทกรรมความรักในบทเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย เพื่อวิเคราะห์วาทกรรมความรักในบทเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัยและกลวิธีทางภาษาในบทเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย โดยใช้ลักษณะทางวาทกรรมและกลวิธีทางภาษาในการนำเสนอวาทกรรมความรักในบทเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย โดยศึกษาเพลง ลูกทุ่งอีสานจาก www.youtube.com ในช่วงเดือนมกราคม ถึง เดือนธันวาคม พ.ศ. 2561 โดยได้เลือกเพลงลูกทุ่งอีสานที่มียอดผู้เข้าชมตั้งแต่ 1 ล้านวิวขึ้นไป จำนวน 20 Channel ผลการศึกษาพบว่า ความรักคือความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างเพศชายกับเพศหญิงมากที่สุด รองลงมาคือความรักคือความทุกข์ ความรักคือบุพเพสันนิวาส ความรักคือความเสียสละ ความรักขึ้นอยู่กับเงินตราและชนชั้นทางสังคมลำดับ พบกลวิธีทางภาษา 4 ประเด็นได้แก่ 1. กลวิธีทางภาษาด้านการใช้คำ ประกอบด้วย การใช้คำซ้ำ การใช้คำหยาบ การใช้คำภาษาต่างประเทศ การเล่นเสียงของคำ 2. กลวิธีทางภาษาด้านการใช้สำนวน 3. กลวิธีทางภาษาด้านการใช้ความหมาย ประกอบด้วย การสื่อความหมายโดยตรงและการสื่อความหมายโดยนัย 4. กลวิธีทางภาษาด้านการใช้โวหารภาพพจน์ประกอบด้วย อุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน อติพจน์ บทเพลงลูกทุ่งอีสานจึงกลายเป็นสื่อทางเลือกที่ผู้ประพันธ์พยายามจะใช้วาทกรรมเหล่านั้น สะท้อนเห็นภาพดังกล่าวที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสังคมวัฒนธรรมตามกระแสโลกที่เปลี่ยนไป

จากตัวอย่างการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นเห็นได้ว่าการศึกษาบทเพลงลูกทุ่งอีสานมีความน่าสนใจทั้งในมิติของผู้ประพันธ์และมิติของวาทกรรมผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาบทเพลงลูกทุ่งอีสานทั้ง 2 มิติ เพื่อเป็นการเติมเต็มในประเด็นที่ยังไม่มีผู้ศึกษา ซึ่งผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาชุดวาทกรรมความจนที่ประกอบสร้างผ่านบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ ใช้ข้อมูลจากเว็บไซต์ www.youtube.com และใช้ทฤษฎีวาทกรรมของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) ซึ่งให้ความสำคัญด้านมิติทางสังคมศาสตร์ อันสอดคล้องและมีความสำคัญต่อการวิเคราะห์งานวาทกรรมแนวสังคมศาสตร์เป็นอย่างยิ่ง

โจทย์วิจัย/ปัญหาการวิจัย

สลา คุณวุฒิมีการประกอบสร้างวาทกรรมความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสานอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาชุดวาทกรรมความจนที่ประกอบสร้างผ่านบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาวาทกรรมความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล โดยศึกษาเอกสารและวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรม ความจน บทเพลงลูกทุ่งอีสาน ตลอดจนสลา คุณวุฒิ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวาทกรรมความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ
2. ขั้นเก็บข้อมูลเพลงลูกทุ่งอีสานที่แต่งโดยสลา คุณวุฒิ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความจนจากเว็บไซต์ www.youtube.com ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 ซึ่งเป็นปีที่สลา คุณวุฒิเข้าสู่วงการเพลงเป็นครั้งแรก จนถึงวันที่ 30 มีนาคม 2567 รวมทั้งสิ้น 122 เพลง
3. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์วาทกรรมความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ ด้วยการใชทฤษฎีวาทกรรมของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) ในการศึกษาอย่างละเอียดและจัด

หมวดหมู่ข้อมูลโดยคำนึงถึงลักษณะร่วมและลักษณะต่างที่ปรากฏในวาทกรรมที่ได้จากการวิเคราะห์ ตลอดจนความสำคัญและลักษณะเด่นของวาทกรรมความจนที่ปรากฏ

4. ชั้นสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ สรุปผลโดยการวิเคราะห์ลักษณะร่วมและลักษณะต่างที่ปรากฏโดดเด่น นำผลสรุปมาอภิปรายตามประเด็นค้นพบอย่างหลากหลาย จากนั้นเสนอแนะและนำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

การศึกษาวาทกรรมความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ โดยใช้ข้อมูลบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากเว็บไซต์ www.youtube.com วิเคราะห์ด้วยการใช้ทฤษฎีวาทกรรมของมิเชล ฟูก็อดต์ (Michel Foucault) ผู้วิจัยพบว่าวาทกรรมนอกจากเป็นเรื่องของภาษา การตีความ ความหมาย การปฏิบัติการโดยตรงของภาษาแล้วยังหมายถึงความคิด ความเชื่อ จารีตต่าง ๆ ในสังคมด้วย ซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับแนวทางการวิเคราะห์ของผู้วิจัย โดยผู้วิจัยได้ใช้ในการวิเคราะห์วาทกรรมความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ ผลการศึกษาพบวาทกรรมความจนดังนี้

1. ความจน คือ การด้อยโอกาสและสถานะทางสังคม

วาทกรรมความจนที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ พบการประกอบสร้างความจนในลักษณะการด้อยโอกาสทางการศึกษาหรือขาดโอกาสทางการศึกษา ซึ่งเป็นปัญหาหลักและเป็นปัญหาสำคัญอันมีเหตุมาจากความจน เนื่องจากการศึกษาที่สูงจำเป็นต้องมีทุนทรัพย์และหากไม่มีทุนทรัพย์นั้นแสดงว่าต้องขาดโอกาสทางการศึกษา หรือได้รับการศึกษาตามมาตรฐานการบริการของภาครัฐเท่านั้น ซึ่งไม่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพเฉพาะที่นำมาซึ่งรายได้ที่สูง จึงเป็นเหตุให้วัฏจักรความจนวนเวียนอยู่ในสังคมต่อไป ในวาทกรรมความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ พบวาทกรรมความจนอันเป็นเหตุให้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ดังตัวอย่างจากบทเพลงขอสิทธิ์แคร้งให้ ดังนี้

การศึกษาจบลงตรงตอนเริ่ม
ราชภัฏครึ่งเทอมเกิดปัญหา
ต้องหยุดเรียนเพราะเงินไม่นำพา
ก่อนเข้ามาเสี่ยงดวงในเมืองไกล

(ขอสิทธิ์แคร้งให้, 2558)

ตัวอย่างจากบทเพลงขอสิทธิ์แคร้งให้ ผู้ประพันธ์ใช้ตัวละครหญิงสาวชาวอีสานในการสื่อความหมายของความจน โดยการสื่อให้เห็นถึงความจนในฐานะที่เป็นอุปสรรคในการศึกษาเล่าเรียนที่ทำให้หญิงสาวคนหนึ่งต้องหยุดเรียนกลางคันเพราะความจน ดังประโยคที่ว่า “การศึกษาจบลงตรงตอนเริ่ม ราชภัฏครึ่งเทอมเกิดปัญหา ต้องหยุดเรียนเพราะเงินไม่นำพา” นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังเลือกใช้คำในการขับเน้นความหมายแฝงบางอย่างด้วยคำว่า “ราชภัฏ” กล่าวคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นมหาวิทยาลัยที่มีอยู่จำนวนมากทั้งในภาคอีสานและภาคอื่น ๆ เมื่อพิจารณาอย่างลึกซึ้งในลักษณะโครงสร้างทางเศรษฐกิจโดยตรงไปตรงมาแล้ว ปฏิเสธไม่ได้ว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏมีภาระค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการศึกษาไม่สูงนักแต่หญิงสาวในบทเพลงยังไม่สามารถแบกรับภาระค่าใช้จ่ายได้จนต้องหยุดเรียนในที่สุด นอกจากนี้ประโยคที่ว่า “ก่อนเข้ามาเสี่ยงดวงในเมืองไกล” สื่อถึงอำนาจของวาทกรรมบางอย่างคือความไม่มั่นคงของแรงงานในชนบทอีสาน ที่ตัวละครหญิงสาวต้องบากหน้าเข้าเมืองหลวงเพื่อประกอบอาชีพโดยไม่รู้ว่าจะโชคชะตาข้างหน้าจะเป็นอย่างไร ซึ่งมีความชัดเจนโดยการใช้คำว่า “เสี่ยงดวง” ในการเน้นความหมายจะเห็นได้ว่าวาทกรรมความจนชุดนี้จึงใจประกอบสร้างให้การศึกษามักพบกับทุนทรัพย์อย่างชัดเจน และยังแฝงด้วยอุดมการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอีกด้วย นอกจากนี้ตัวอย่างจากบทเพลงปริศญาใจ พบการกล่าวถึงการศึกษาขาดโอกาสทางการศึกษาเพราะความจนเช่นเดียวกัน ดังนี้

ได้อັกกับอ้าย เหมือนใจได้ปริญญา
ชีวิตผู้สาวบ้านนา วุฒิการศึกษาไม่น้อย
ขาดโอกาสเรียน เพราะจนเป็นคนเลื่อนลอย
โชคดีมีอ้ายเผ้าคอย หยัดยืนให้โอกาสใจ

(ปริญญาใจ, 2557)

บทเพลงปริญญาใจเป็นอีกบทเพลงหนึ่งที่สลา คุณวุฒิ ได้ต่อยอดความหมายของความจนกับผู้หญิงโดยการผลิตซ้ำ ด้วยการประกอบสร้างให้ผู้หญิงเป็นผู้ที่มีวุฒิการศึกษาที่ต่ำต้อย เพราะความยากจนจึงทำให้ขาดโอกาสทางการศึกษา ดังประโยคที่ว่า “ชีวิตผู้สาวบ้านนา วุฒิการศึกษาไม่น้อย ขาดโอกาสเรียน เพราะจนเป็นคนเลื่อนลอย” นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นถึงการที่ต้องพึ่งพาความรักจากผู้ชายเพื่อยกระดับสถานะของตนเอง หรืออาจกล่าวได้ว่าผู้ชายเป็นผู้ประคับประคองส่วนผู้หญิงเป็นผู้พึ่งพา ดังประโยคที่ว่า “ได้อັกกับอ้าย เหมือนใจได้ปริญญา” และ “โชคดีมีอ้ายเผ้าคอย หยัดยืนให้โอกาสใจ” นอกจากนี้จะแสดงให้เห็นถึงความจนกับผู้หญิงแล้วว่าทกรรมชุดนี้ยังได้ต่อยอดโครงสร้างสังคมแบบปิตาธิปไตยอย่างชัดเจนอีกด้วย

ขณะเดียวกันการด้อยโอกาสอาจหมายถึงรวมถึงการใช้ชีวิตด้วยความเรียบง่าย เนื่องจากความจนเป็นตัวกำหนดขีดจำกัดในการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน และเพื่อลดทอนภาระค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ในวาทกรรมความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ ปรากฏวาทกรรมชุดหนึ่งที่แสดงถึงการใช้ชีวิตเรียบง่ายและมีข้อจำกัดเพราะความจน ซึ่งวาทกรรมลักษณะนี้พบได้ไม่มากนัก ดังตัวอย่างจากบทเพลงพิชชาน้ำเกลือ ดังนี้

สายลมวอย ๆ หลานที่มากอย
กอดขาอ่อนแอ่ว อยากรกินพิชชาน้ำ
อยากรบอกหลานว่า พิชชาน้ำแพง
เงินน้ำบ่พอ เงินเก็บสิ๊กหรือ
จ่ายหนี้ส้อยพ่อ ยังบ่พอเลยหล่า
สิโตนหลานน้อย เลยสิ้มค้อย ๆ เอาจิ้งซี่สา
จกข้าวเหนียวมา นั่งข้างกองไฟ
เดี่ยวน้ำสิเฮ็ดพิชชาน้ำสุกิน

(พิชชาน้ำเกลือ, 2562)

ตัวอย่างจากบทเพลงพิชชาน้ำเกลือ นอกจากจะเป็นการสะท้อนชีวิตที่เรียบง่ายและขีดจำกัดเพราะความจนแล้ว สลา คุณวุฒิได้ประกอบสร้างความคิดเคลือบแฝงเรื่องความไม่เท่าเทียม โดยการกีดกันคนจนหรือผู้ที่ไม่มีเงินออกไปจากการบริโภควัฒนธรรมสมัยใหม่ ซึ่งจากตัวอย่างบทเพลงข้างต้นได้แก่ พิชชาน้ำ อันเป็นสัญลักษณ์ของความหรูหราหรือความทันสมัยในสายตาของคนชนบท ดังประโยคที่ว่า “อยากรบอกหลานว่า พิชชาน้ำแพงเงินน้ำบ่พอ” ขณะที่คนจนหรือผู้ที่ไม่มีเงินถูกประกอบสร้างให้สามารถบริโภคได้เพียงการนั่งจกข้าวเหนียวข้างกองไฟ ดังนั้นความจนจึงถูกทำให้ Romanticize ผ่านการหันกลับไปหา “ข้าวเหนียว - กองไฟ” ดังประโยคที่ว่า “สิโตนหลานน้อย เลยสิ้มค้อย ๆ เอาจิ้งซี่สาจกข้าวเหนียวมา นั่งข้างกองไฟเดี่ยวน้ำสิเฮ็ดพิชชาน้ำสุกิน” เพื่อสร้างความรักและความอบอุ่น นอกจากนี้สลา คุณวุฒิได้ต่อยอดให้เห็นว่าการเข้าถึงการบริโภควัฒนธรรมสมัยใหม่เป็นสิ่งที่คนจนไม่อาจไขว่คว้าได้จริงอีกด้วย

นอกจากนี้ในปัจจุบันปฏิเสธไม่ได้ว่าสังคมมีการให้ความสำคัญกับผู้มีฐานะร่ำรวย สังเกตได้จากบุคคลที่สถานะทางสังคมที่ดีมักมาพร้อมกับฐานะที่ดี และไม่สามารถปฏิเสธได้อีกว่าเงินคือตัวขับเคลื่อนกลไกต่าง ๆ ในสังคมแทบทั้งสิ้น สังเกตได้จากเรื่องใกล้ตัวอย่างการใช้ชีวิตประจำวัน ค่าสาธารณูปโภคต่าง ๆ เป็นต้น ดังนั้นฐานะด้านการเงินกับฐานะทางสังคมย่อมดำเนินควบคู่กันโดยปริยาย ในวาทกรรมความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่

ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ พบการนำเสนอวาทกรรมเกี่ยวกับความจนกับการต่อสถานะทางสังคม ดังตัวอย่างบทเพลงก่อนดินริมทาง ดังนี้

คนจนคืออ้าย ถึงตายก็ไม่เป็นข่าว
อยู่ในห้องเช่า กินข้าวกับปลากระป๋อง
เรื่องต้อยเรื่องดี ไม่มีอยู่ในสมอง
นิสัยที่ยังบกพร่อง ก็คือชอบมองคนสวย

(ก่อนดินริมทาง, 2564)

จากตัวอย่างข้างต้นเมื่อพิจารณาแล้วอาจหมายถึงคนจนไม่บทบาทโดดเด่นในสังคม แต่เมื่อวิเคราะห์วาทกรรมนี้แล้วสลา คุณวุฒิ จงใจสร้างให้คนจนเท่ากับคนไร้ค่าหรือไร้ตัวตน ดังประโยคที่ว่า “คนจนคืออ้าย ถึงตายก็ไม่เป็นข่าว” และแฝงความไม่เท่าเทียมกันทางเพศและชนชั้นโดยการประกอบสร้างให้เห็นว่าผู้ชายที่มีฐานะยากจนเป็นเพียงผู้ที่ได้แต่มองหญิงสาวสวยแต่ไม่สามารถครอบครองได้ ดังประโยคที่ว่า “นิสัยที่ยังบกพร่อง ก็คือชอบมองคนสวย” อย่างไรก็ตามตัวบทวาทกรรมดังกล่าวทำให้ความจนเป็นเรื่องปกติธรรมดา (normalize poverty) โดยไม่ได้ชี้ให้เห็นปัญหาเชิงโครงสร้างทางระบบเศรษฐกิจ สวัสดิการ หรือความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมแต่อย่างใด นอกจากนี้ตัวอย่างนี้มีความโดดเด่นในลักษณะความไม่ทะเยอทะยานเพื่อให้หลุดพ้นจากความจนเหมือนคนจนโดยทั่วไป

2. ความจน คือ แรงผลักดันให้ต่อสู้

การต่อสู้ ดิ้นรน และอดทนเป็นลักษณะหนึ่งที่มีปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ การประกอบสร้างความจนในมิตินี้สลา คุณวุฒิได้นำเสนอในลักษณะที่หลากหลายและมีความน่าสนใจ ดังตัวอย่างจากบทเพลงต้นทางคือฮัก ปลายทางคือเฮา ดังนี้

เบิ่งทางสีไปคือไกลแต่น้อย
หันเบิ่งหน้าคนรอ คือท้อแท้แต่คนดี
อดสำเอาเพราะเฮามั่นจน
การดิ้นรนนั้นคือหน้าที่
ห้ามน้ำตาแห้งดี
อย่ารินไหลใจอ้ายสิหล่น

(ต้นทางคือฮัก ปลายทางคือเฮา, 2560)

จากที่กล่าวมาประโยคที่แสดงถึงการต่อสู้ดิ้นรน ได้แก่ “อดสำเอาเพราะเฮามั่นจนการดิ้นรนนั้นคือหน้าที่” หมายความว่า ต้องมีความอดุสาหะ พยายามเพราะเรามั่นจน การดิ้นรนคือสิ่งที่ต้องทำ แสดงให้เห็นว่าความจนคือสิ่งที่ผลักดันให้ดิ้นรน เมื่อพิจารณาโดยละเอียดสลา คุณวุฒิมีการผลิตซ้ำภาพความจนของผู้ชายอีสานในมิติของอุปสรรคของความรักและโชคชะตาที่ต้องเผชิญและต้องดิ้นรน โดยการประกอบสร้างวาทกรรมนี้เป็นการแสดงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล กล่าวคือ ไม่มีการอ้างถึงปัญหาความจนในเชิงโครงสร้างของสังคม หากแต่เป็นความคิดเห็นส่วนตัวของตัวละครชายในบทเพลงที่มีความทะเยอทะยานด้วยตนเอง ดังนั้นความจนในมิตินี้เป็นเรื่องส่วนบุคคลที่ต้องยอมรับมากกว่าที่จะเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างทางสังคม ซึ่งเป็นอีกลักษณะหนึ่งที่สลา คุณวุฒิผลิตซ้ำบนความแปลกใหม่ที่น่าสนใจ นอกจากนี้ตัวอย่างจากบทเพลงบ่กล้าท้อพ่อแม่ยังจน เป็นการประกอบสร้างวาทกรรมความจนอีกลักษณะหนึ่งที่มีความน่าสนใจ ดังนี้

หนกอยู่ครับ ยอมรับว่าหนกอยู่
ดินรนบนหนทางสู้ ของคนที่ต้นทุนต่ำ
หอบฝืนจากบ้านมาไกล แต่เส้นชัยก็เหมือนใจดำ
ใกล้ลี้ถึงก็เที่ยวล้มคว่ำ ซ้ำ ๆ วน ๆ อย่างนั้น

(บ่กล้าท้อพ่อแม่ยังจน, 2563)

จากตัวอย่างบทเพลงบ่กล้าท้อพ่อแม่ยังจน สลา คุณวุฒิได้ผลิตชุดวาทกรรมที่แฝงความไม่เสมอภาคของต้นทุนชีวิต ดังตัวอย่างที่ว่า “ดินรนบนหนทางสู้ ของคนที่ต้นทุนต่ำ” นอกจากนี้ยังเป็นการผลิตซ้ำในลักษณะของวัฏจักรความจนที่วนเวียนอยู่กับความล้มเหลวในชีวิต ดังประโยคที่ว่า “หอบฝืนจากบ้านมาไกล แต่เส้นชัยก็เหมือนใจดำ ใกล้ลี้ถึงก็เที่ยวล้มคว่ำ ซ้ำ ๆ วน ๆ อย่างนั้น” อันแสดงถึงการยากที่จะหลุดพ้นจากวัฏจักรความจนนี้ วาทกรรมชุดนี้ปฏิบัติหน้าที่ในการเผยให้เห็นความเท่าเทียมมากกว่า romanticize ความจน เพื่อชี้ให้เห็นความสิ้นหวังเชิงโครงสร้าง นอกจากนี้ดังตัวอย่างจากบทเพลงปลาร้าคื่นฉิน ได้แสดงถึงการปลัดพราวเพราะความจนอย่างน่าสนใจ ดังนี้

ได้ฤกษ์ยามข้าวเหนียวคื่นฉิน
ได้เวลาปลาร้าคื่นฉิน
ลูกอีสานจากบ้านมาหากิน
จะย่อนคื่นฉินผืนดินมารดา
จากบ้านนมาพร้อมความจน
กระเสือกกระสนสู้ทนฟันฝ่า
มาอยู่เมื่อกรุงละทำงานแลกเงินตรา
งานใด ๆ ก็ขอให้ได้เงินมา
หนึ่งปีพอถึงเวลา
คนลูกปลาร้าจึงกลับบ้านเฮา

(ปลาร้าคื่นฉิน, 2558)

ตัวอย่างข้างต้นจากบทเพลงปลาร้าคื่นฉิน แสดงถึงลักษณะความจนเป็นเหตุให้ต้องจากถิ่นฐานเพื่อไปทำงาน ดังประโยคที่ว่า “ลูกอีสานจากบ้านมาหากิน” และ “จากบ้านนมาพร้อมความจน” ซึ่งหมายถึงต้องจากบ้านเพื่อไปทำมาหากินเพราะความจนนั่นเอง นอกจากนี้ยังพบการกล่าวถึงวาระที่ต้องกลับไปเยี่ยมเยือนบ้านเกิดเมื่อถึงเวลาอันสมควร ดังตัวอย่างว่า “หนึ่งปีพอถึงเวลา คนลูกปลาร้าจึงกลับบ้านเฮา” สะท้อนให้เห็นว่าคนอีสานยังมีความห่วงหาบ้านเกิดเมืองนอนของตนเองอยู่เสมอ เมื่อวิเคราะห์ในมิติของการประกอบสร้างวาทกรรม สลา คุณวุฒิยังคงมีการประกอบสร้างให้ความจนเป็นชะตากรรมของชาวอีสาน ตลอดจนเป็นการตอกย้ำและผลิตซ้ำให้เห็นถึงการย้ายถิ่นฐานเพื่อเข้าไปทำงานในเมืองหลวงว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดา มีการกล่าวตัวละครแสดงถึงความเป็นหน้าที่ที่ต้องทำมากกว่าปัญหาความจนที่กล่าวถึงปัญหาเชิงโครงสร้างทางสังคมหรือไม่มีการตั้งคำถามเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจของประเทศหรือความเหลื่อมล้ำทางสังคมแต่อย่างใด

3. ความจน คือ ครู

ความจน นอกจากจะมีการประกอบสร้างวาทกรรมในรูปแบบของปัญหาสังคมแล้ว สลา คุณวุฒิยังได้นำเสนอการประกอบสร้างความจนในเชิงคุณค่า กล่าวคือ มีการประกอบสร้างความจนในฐานะครู อาจารย์ที่ให้ความรู้และประสบการณ์ ดังตัวอย่างจากบทเพลงแต่ทุกดวงใจที่ไกลบ้าน ดังนี้

หัวใจไกลบ้านมีอาจารย์ชื่อความจน
สอนวิชาอดทนฝึกลูกอยู่ปนคนบ้านเขา
มาเพื่อหาทางกลับตั้งรับกับทุกความเศร้า
เหมือนคนรับจ้างเหมาแลกเงินเขาด้วยแรงงาน

(แต่ทุกดวงใจที่ไกลบ้าน, 2563)

จากตัวอย่างที่กล่าวมาเป็นอีกตัวอย่างที่สลา คุณวุฒิ ประกอบสร้างวาทกรรมโดยมองความจนเป็นเรื่องปกติธรรมดาของคนอีสาน กล่าวคือ ตัวบทนี้ประกอบสร้างขึ้นโดยให้ความจนเป็นอาจารย์คอยฝึกฝนคนรวมทั้งมีการผลิตซ้ำภาพจำว่าคนจนต้องสู้และอดทน โดยการลบภาพความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างแต่กลับยกย่องการทนทุกข์เป็นสิ่งที่ดีงาม การประกอบสร้างวาทกรรมรูปแบบนี้มักพบไม่บ่อยนัก ซึ่งเป็นการแสดงชั้นเชิงทางการเมืองการประพันธ์เพลงของสลา คุณวุฒิ นอกจากนี้บทเพลงลูกสาวที่ราบสูง มีการแสดงถึงความจนในฐานะผู้สอนไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

จากดินแดนเสียงแคนดอกคูน
ความจนสอนวิชาเข้มแข็ง
ความแห้งแล้งฝึกย่ำทางสายฝุ่น
อยากได้ฮักงาม ๆ คำจูน
สิได้มีบุญก้าวผ่านความล้ำยามมีน้ำตา

(ลูกสาวที่ราบสูง, 2562)

บทเพลงลูกสาวที่ราบสูงพบการกล่าวยกย่องให้ความจนเป็นครูผ่านน้ำเสียงของแรงงานชาวอีสาน ดังประโยคที่ว่า “ความจนสอนวิชาเข้มแข็ง” หมายความว่า ความจนเป็นครูสอนวิชาความเข้มแข็ง แวดล้อมด้วยบริบทการก้าวผ่านความยากลำบาก เพื่อเป็นการบรรยายชีวิตที่มีความยากลำบาก นอกจากนี้ยังประกอบสร้างให้เห็นถึงความจนเป็นวิชาที่สอนให้แรงงานชาวอีสานมีความเข้มแข็ง โดยลดทอนความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างให้อยู่ในกรอบของชะตากรรมที่ต้องอดทน อาจกล่าวได้ว่าวาทกรรมชุดนี้ประกอบสร้างให้เห็นว่าความจนของชาวอีสานเป็นเรื่องปกติธรรมดาและเป็นความจริงของชีวิตที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ตลอดจนไม่มีการตั้งคำถามเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจในสังคมแต่อย่างใด

นอกจากการประกอบสร้างความจนทำหน้าที่ในการหล่อหลอมคนแล้ว ความจนยังแสดงให้เห็นว่าสังคมไทยซึ่งเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมค่อนข้างสูงในทุกมิติ ทั้งสังคม ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อ ในวาทกรรมความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ พบการสะท้อนถึงมิติความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งมีความน่าสนใจ ดังตัวอย่างจากบทเพลงถวายใจแก่นัน ดังนี้

ท้อก็ท้อ เหนงาก็เหงา ลูกก้าวบ่ไหว
อยากกลับไปฮีสานไปทำนาไร่
หนี้สินมากมายก็ยั้งค้ำคอ
กั๊ดพันสู้ไปแต่แรงใจเริ่มมีไม่พอ
ลูกเหนื่อยเหลือเกินหลวงพ่อ
ฝุ่นความท้อเปื้อนใจทุกห้อง
บนไร่ร้อยฟองหยอดเงินลงกล่องสองร้อย
อธิษฐานว่าลูกขอปล่อย
ผู้สาวอ้อมน้อยให้เขาครอบครอง
ส่วนใจที่ท้อขอพรหลวงพ่อโปรดช่วยคุ้มครอง
เป่าใจให้คลายหม่นหมอง
แล้วถูกลมองจากคนรักจริง

(ถวายเป็นแก่นบน, 2556)

จะเห็นได้ว่าบทเพลงถวายเป็นแก่นบน แสดงให้เห็นถึงวาทกรรมความจนในมิติของสังคมที่อื่นเป็นที่ยังคงจิตใจเมื่อต้องเผชิญกับความคับแค้นใจ ดังประโยคที่ว่า “หนี้สินมากมาย ก็ยั้งค้ำคอกั๊ดพันสู้ไป แต่แรงใจเริ่มมีไม่พอ ลูกเหนื่อยเหลือเกินหลวงพ่อ ฝุ่นความท้อ เปื้อนใจทุกห้อง” และ “บนไร่ร้อยฟอง หยอดเงินลงกล่องสองร้อย” หมายถึง หนี้สินมากมายทำให้เหนื่อยและท้อที่จะสู้ต่อไปจนต้องมาพึ่งหลวงพ่อดำเนินการบนบานด้วยไข่หนึ่งร้อยฟองและทำบุญสองร้อยบาท สื่อให้เห็นว่าความจนและหนี้สินนำมาซึ่งความคับแค้นใจทำให้ต้องพึ่งพาสิ่งศักดิ์ด้วยการบนบานให้ปัญหาผ่านพ้นไป ในมิติของการประกอบสร้างวาทกรรมความจน สลา คุณวุฒิได้ผลิตวาทกรรมนี้เพื่อตอกย้ำความจนว่าเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลและเป็นชะตากรรมที่ต้องยอมรับ รวมถึงคนจนคือผู้ใช้ศาสนาเป็นที่พึ่งพิงเพื่อให้ตนเองรอดพ้นจากความจน ความทุกข์ และความเศร้าหมองต่าง ๆ มากกว่าการตั้งคำถามถึงความเหลื่อมล้ำของโครงสร้างทางสังคมและระบบเศรษฐกิจของประเทศ

4. ความจน คือ เครื่องมือคัดคน

สังคมปัจจุบันมีการแก่งแย่งชิงดีในทุกสาขาอาชีพ ผู้คนเห็นผลประโยชน์ส่วนตนสำคัญกว่าศีลธรรม การละอายและเกรงกลัวต่อบาปน้อยลง ด้วยเหตุนี้การเลือกคบคนจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากในชีวิต วาทกรรมความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ ปรากฏชุดวาทกรรมความจน คือ เครื่องมือคัดคน ซึ่งมีความน่าสนใจและพบได้ไม่มากนัก ดังตัวอย่างจากบทเพลงความจนวัดใจ ดังนี้

ขอบคุณความจน ที่ช่วยคัดคนจริงใจ
อ้ายคนเดียวบ่ทิ้งไป ยามที่ใจน้องพ่ายชะตา
เมื่อตอนได้ดี น้องเคยมีหลายคนเกี่ยวพา
แต่พอความจนเข้ามา โทรหากก็ปรับสาย

(ความจนวัดใจ, 2559)

การมองความจนในมิติวาทกรรมของสลา คุณวุฒิ นอกจากจะมองในแง่มุมมองของปัญหาแล้ว สลา คุณวุฒิ ยังได้ประกอบสร้างชุดวาทกรรมที่ยกความจนให้มีคุณค่าในฐานะเครื่องมือในการคัดกรองความรักและความจริงใจ ดังตัวอย่างจากบทเพลงความจนวัดใจข้างต้นที่ว่า “ขอบคุณความจน ที่ช่วยคัดคนจริงใจ อ้ายคนเดียวบ่ทิ้งไป ยามที่ใจน้องพ่ายชะตา” โดยมองความจนว่าไม่ได้เกิดจากความไม่เป็นธรรมเชิงโครงสร้าง แต่คือสิ่งที่สุจริตคนหรือความจริงใจจากคน ซึ่งวาทกรรมรูปแบบนี้ใช้มองความจนในมิติที่ลุ่มลึกและน่าสนใจ นอกจากนี้ตัวอย่างจากบทเพลงแพ้วใจคนก็มีความสอดคล้องกับชุดวาทกรรมดังกล่าวด้วย ดังนี้

แต่ต้องจำนน ยอมแพ้ต่อความดีอาย
รักที่นี้สย โสมอตันเสมอปลายสู้น
อยู่ช่วยยามยาก เป็นหลักให้พึ่งยามจน
พอแล้วสำหรับเหตุผล ที่ใจจะทะเลาะเนน

(แพ็ใจคนดี, 2558)

ตัวอย่างจากบทเพลงแพ็ใจคนดี สลา คุณวุฒิได้ประกอบสร้างความจนให้เป็นเงื่อนไขในการพิสูจน์ความจริงใจและความดีของคนรัก ดังตัวอย่างที่ว่า “อยู่ช่วยยามยาก เป็นหลักให้พึ่งยามจนพอแล้วสำหรับเหตุผล ที่ใจจะทะเลาะเนน” รวมทั้งประกอบสร้างความจนให้ Romanticize กลับกลายเป็นคุณค่ามากกว่าปัญหาที่ต้องจัดการแก้ไข อีกทั้งมองความจนเป็นปัจเจกไม่ใช่การไขว่คว้าเรียกร้องให้รัฐต้องเข้ามาแก้ไขปัญหา ในทางกลับกัน วาทกรรมกลับสร้างให้เห็นว่าความรักเป็นสิ่งที่สามารถเข้ามาชดเชยความจนนั้นได้ นอกจากการใช้ความจนเป็นเรื่องมีอคติคนในมิติของคนรักแล้ว สลา คุณวุฒิยังได้ประกอบสร้างความจนในฐานะเครื่องมือคัดกรองคนในมิติของเพื่อนอีกด้วย ดังตัวอย่างจากบทเพลงเพื่อนกันโรงงานเก่า ดังนี้

เจ็บแทนกันได้ ร้องให้ด้วยกันยามจน
ในคราวขัดสน เหยียดสิบเคยแบ่งกันใช้
เป็นผู้ช่วยล้น เป็นกองหนุนในทุกก้าวใจ
เพื่อนแท้แปลว่าอะไร อธิบายด้วยคนคนนี้

(เพื่อนกันโรงงานเก่า, 2558)

บทเพลงข้างต้น สลา คุณวุฒิประกอบสร้างความจนโดยการเล่าเรื่องในลักษณะโรแมนติก โดยการยกให้ความจนเป็นสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์ที่จริงใจหรืออาจกล่าวได้ว่าความจนเป็นเครื่องมือพิสูจน์มิตรภาพ โดยการประกอบสร้างความจนนี้ไม่ได้กล่าวถึงความจนว่าเป็นปัญหาของสังคมที่ต้องได้รับการจัดการแก้ไข ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าสลา คุณวุฒิได้ประกอบสร้างให้เห็นความจนในมิตรภาพที่ Romanticize โดยการใช้ความยากลำบากในการพิสูจน์ความจริงใจหรือความเป็นมิตรแท้ โดยไร้ซึ่งการตั้งคำถามถึงโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อให้ความจนอยู่ในฐานะของความเป็นปกติธรรมดา

นอกจากสลา คุณวุฒิได้นำเสนอการประกอบสร้างความจนคือเครื่องมือพิสูจน์คนเรื่องความรักและมิตรภาพที่สมหวังแล้ว สลา คุณวุฒิยังได้ประกอบสร้างความจนในฐานะเครื่องมือพิสูจน์คนในลักษณะความไม่หวังไว้อย่างน่าสนใจ ดังตัวอย่างจากบทเพลงหนีแม่มาแพ็รัก ดังนี้

อยู่กินนานไป จึงรู้ค่าของความเป็นพี่
สิ่งที่เคยดี ไม่คงที่เมื่อมีหนี้สิน
สัญญามากมาย ลบลิ้มได้ไม่อายุฟ้าดิน
ฉากจบคือรักโบายบิน ตัดสินด้วยคำกล่าวลา

(หนีแม่มาแพ็รัก, 2557)

จากบทเพลงข้างต้น สลา คุณวุฒิได้นำเสนอการประกอบสร้างความจนโดยการให้หนี้สินเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลให้ความรักเสื่อมถอย รวมถึงการเสนอภาพความจนที่มีความสัมพันธ์กับการผิดสัญญา ดังนั้นความจนจึงไม่ได้เป็นเพียงปัญหาด้านเศรษฐกิจ แต่เป็นแรงสั่นคลอนศีลธรรมในครอบครัวหรือความสัมพันธ์กับคนรักมากกว่าการมองสาเหตุความจนที่มาจากปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมหรือภาวะเศรษฐกิจของประเทศ

วาทกรรมความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ มีความหลากหลายในการประกอบสร้างความจนในรูปแบบต่าง ๆ โดยการประกอบสร้างเหล่านี้มีอำนาจครอบงำ เคลือบแฝงผู้คนในสังคม

อย่าแยกย่อย ทั้งการประกอบสร้างความจนว่าเป็นการด้อยโอกาสและสถานะทางสังคม โดยครอบคลุมถึงการด้อย การศึกษา, ความไม่มั่นคงของแรงงานชาวอีสาน, ความไม่เท่าเทียมทางเพศ, ผู้หญิงในฐานะผู้พึ่งพิง, สังคมแบบ พิธาธิปไตย, ชนชั้น และการกีดกันการเข้าถึงการบริโภคสมัยใหม่ รวมถึงการประกอบสร้างความจนในฐานะเป็น แรงผลักดันให้ต่อสู้ โดยการผลิตซ้ำของสลา คุณวุฒิ ในประเด็นอุปสรรคในการดำรงชีวิต, ความทะเยอทะยานส่วนบุคคล, วัฏจักรความล้มเหลว, ชะตากรรมและการจากถิ่นฐานโดยไม่อ้างถึงโครงสร้างทางสังคมที่บกพร่อง ตลอดจน การประกอบสร้างความจน คือ ครู โดยการให้คุณค่าของความจนในการสอนให้อดทน เข้มแข็ง, การมองความจน เป็นเรื่องปกติธรรมดาและการพึ่งพาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และสุดท้ายการประกอบสร้างความจน คือ เครื่องมือคัดคน ด้วย มิติที่หลากหลายทั้งการพิสูจน์ความจริงใจจากคนรักและความความรักที่สมหวัง, มิตรภาพที่ดีต่อเพื่อนด้วยการยึด โยงกับความจน และความรักที่ไม่สมหวังเพราะความจนคือสิ่งบั่นทอนและสร้างความคลอนแคลนต่อศีลธรรมใน ครอบครัวยุคใหม่

อภิปรายผลการวิจัย

จากที่กล่าวมาข้างต้นว่าทฤษฎีความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดย สลา คุณวุฒิ ผู้วิจัย พบว่า การประกอบสร้างความจนมีมิติที่หลากหลาย โดยเป็นการเปิดเผยผ่านบทเพลงลูกทุ่งอีสานซึ่งโดยทั่วไปอาจ ถูกกดขี่และตีกรอบไว้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ ที่มองว่าทฤษฎีคือ ข้อความที่ถูกพูดหรือเขียน เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยพิจารณาในแง่เนื้อหาของข้อความดังกล่าว ซึ่งถูกกำกับด้วยกรอบความรู้ ความเข้าใจ (episteme) ของสังคมยุคหนึ่ง ๆ อีกทั้งการไหลเวียนเผยแพร่ของข้อความ ที่ส่งผลให้เกิดปฏิบัติการทางสังคม (social practices) บางอย่างที่สอดคล้องกัน ทฤษฎีคือโครงข่ายอันเกิดจากการสื่อความระหว่างกัน โดยไม่ คำนึงว่าการแสดงออกและการสื่อความระหว่างกันนั้นจะมีระบบคิดหรืออุดมการณ์ที่ชัดเจนเป็นฐานอยู่เบื้องหลัง หรือไม่ อีกทั้งโครงข่ายดังกล่าวก็ไม่จำเป็นต้องสอดคล้องต่อกันอย่างเป็นระบบ มีตรรกะที่เป็นระเบียบ หรือมี ระบบความเชื่อหรืออุดมการณ์ที่เป็นชุดเดียวกันเป็นรากเหง้า ไม่จำเป็นต้องเป็นโครงข่ายที่มีแหล่งกำเนิดจากนักคิด คนใดคนหนึ่งหรือสกุลความคิดหนึ่งโดยเฉพาะ แต่โครงข่ายดังกล่าวอาจเป็นเป็นผลมาจากการแสดงออกและการ สื่อสารของคนจำนวนมากจนไม่อาจที่จะสืบค้นให้รู้ถึงแหล่งที่มาที่แน่ชัดได้ จนอาจกล่าวได้ว่า “ไม่มีใครสามารถอ้าง ความเป็นเจ้าของหรือเป็นผู้ให้กำเนิดทฤษฎีนั้นได้” (Foucault} Michel 1969/1972, pp. 116-117) ทฤษฎีความจนที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ ประกอบด้วย 4 ประเด็นตามลำดับที่ พบมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ความจน คือ การด้อยโอกาสและสถานะทางสังคม 2) ความจน คือ แรงผลักดันให้ต่อสู้ 3) ความจน คือ ครู และ 4) ความจน คือ เครื่องมือคัดคน

ความจน คือ การด้อยโอกาสและสถานะทางสังคม ผู้วิจัยพบว่าสลา คุณวุฒิได้มีการผลิตซ้ำการ ประกอบสร้างตัวละครหญิงในฐานะผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาอยู่บ่อยครั้งเป็นการตอกย้ำความไม่เท่าเทียมทาง เพศหรือสถานะที่ทางสังคมของเพศหญิงที่ต่ำต้อยกว่าเพศชาย รวมถึงการแสดงให้เห็นการยกให้ความรักเป็นการทำ หน้าที่แทนการศึกษาที่ขาดไป นอกจากนี้ยังประกอบสร้างให้เห็นว่าเพศหญิงเป็นเพศที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงเพศชาย เพื่อเป็นการตอกย้ำโครงสร้างสังคมแบบพิธาธิปไตย ตลอดจนการที่เพศหญิงเป็นผู้ที่ถูกกีดกันจากการบริโภค วัฒนธรรมสมัยใหม่อันเนื่องมาจากสถานะทางเงินตรา และการประกอบสร้างความจนให้ Romanticize ด้วยการ หวนสู่ความเป็นพื้นถิ่นที่อบอุ่น เพื่อตอกย้ำให้เห็นว่าการเข้าถึงการบริโภควัฒนธรรมสมัยใหม่เป็นสิ่งที่คนจนไม่อาจ ไขว่คว้าได้จริง และสุดท้ายการประกอบสร้างความจนได้เผยความไม่เท่าเทียมในสังคม แต่ตัวละครกลับมองความ จนนั้นเป็นเรื่องปกติธรรมดา (normalize poverty) ไม่ทะเยอทะยานในการหลุดพ้นความจน และไม่ได้ชี้ถึง ประเด็นปัญหาเศรษฐกิจหรือสวัสดิการของรัฐแต่อย่างใด

ความจน คือ แรงผลักดันให้ต่อสู้ การประกอบสร้างความจนประเด็นนี้ผู้วิจัยพบว่าสลา คุณวุฒิยังคง ผลิตซ้ำภาพความจนของผู้ชายชาวอีสานที่ต้องเผชิญอุปสรรคด้านความรักเพราะความจนและมองความจนเป็น โขชะตาที่ต้องดิ้นรนต่อสู้ ประเด็นนี้เป็นปัจเจกบุคคลเพราะไม่ได้ให้นำหนักไปที่ปัญหาความจนในทางเศรษฐกิจแต่ มีความทะเยอทะยานส่วนตัว นอกจากนี้ยังแสดงการประกอบสร้างความจนที่เคลือบแฝงความไม่เสมอภาคของ ดันทุนชีวิต ตลอดจนการรวนเวียนของวัฏจักรความจนและความล้มเหลวในชีวิตอันชี้ให้เห็นถึงความสิ้นหวังเชิง

โครงสร้าง สุดท้ายการตอกย้ำความเป็นธรรมดาของการย้ายถิ่นฐาน แสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ได้โดยหา เรียกร้องหรือตั้งคำถามเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจของรัฐแต่อย่างใด

ความจน คือ ครู ผู้วิจัยพบว่านอกจากสลา คุณวุฒิจะประกอบสร้างความจนในลักษณะปัญหาสังคมแล้ว ยังพบการประกอบสร้างอีกรูปแบบหนึ่งที่ยกให้ควมมีคุณค่าในฐานะครู อาจารย์ที่คอยฝึกฝนคนและยกย่องความทุกข์เป็นสิ่งดีงาม ประเด็นนี้ผู้วิจัยมองว่าเป็นการยอมรับและเข้าใจปัญหาจนตกผลึกเรื่องราวให้กลับกลายเป็นเรื่องดีและมีประโยชน์ต่อตนเองซึ่งเป็นลักษณะที่มีความพิเศษ นอกจากการประกอบสร้างความจนให้เป็นครูหรือบทเรียนแล้ว ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้ประเด็นนี้ในการกลบกลืนความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างที่เป็นสาเหตุของปัญหาให้กลับกลายเป็นเรื่องธรรมดาหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการยอมรับชะตากรรม รวมถึงการประกอบสร้างความจนโดยให้คนจนเป็นผู้ที่พึงพาลังศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้รอดพ้นจากความจน ความทุกข์ และความเศร้าหมอง มากกว่าการตั้งคำถามเคลือบแคลงหน่วยงานของรัฐและระบบเศรษฐกิจของประเทศ

ความจน คือ เครื่องมือคัดคน ผู้วิจัยมีข้อค้นพบว่าผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับพีรพงศ์ เคนทรภักดิ์ (2564) ที่ได้ศึกษาว่าทศวรรษความรักในบทเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย มีความคล้ายคลึงในประเด็นความรักขึ้นอยู่กับเงินตราและชนชั้นทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในว่าทศวรรษความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ ที่ว่า ความจน คือ เครื่องมือคัดคน กล่าวคือ เป็นการเผยให้เห็นกลไกการกีดกันรูปแบบหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างฐานะและชนชั้นกับความรัก ในที่นี้คล้ายคลึงกันในประเด็นความรักที่ไม่สมหวัง แสดงให้เห็นว่าบทเพลงลูกทุ่งอีสานได้เผยให้เห็นค่านิยมเรื่องฐานะที่มีผลต่อความรักได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบการประกอบสร้างความจนในฐานะเครื่องมือที่ใช้ในการพิสูจน์รักแท้ของคนรักและพิสูจน์มิตรแท้จากเพื่อนอีกด้วย

จะเห็นได้ว่าอิทธิพลของความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นนั้นได้เผยให้เห็นอำนาจในแง่มุมที่หลากหลาย ทั้งการด้อยสถานะทางสังคม การด้อยโอกาสทางการศึกษา การถูกกีดกันจากวัฒนธรรมสมัยใหม่ รวมถึงการย้ายถิ่นฐานเข้าเมืองหลวงเพื่อประกอบอาชีพ การทะเลาะเถียงกันส่วนตัวของบุคคล ความเหลื่อมล้ำในมิติต่าง ๆ การมองความจนเป็นเรื่องของชะตากรรม และในทางกลับกันว่าทศวรรษความจนยังเผยให้เห็นแง่มุมที่ดีงามของความจนที่ถูกประกอบสร้างขึ้นในทางจรรโลงใจ ทั้งการยกให้ความจนเป็นครูในการสอนความอดทน การยกให้ความจนเป็นเครื่องมือพิสูจน์ความจริงใจจากคน ความพอใจในสิ่งที่ตนมี การมองความจนเป็นเรื่องปกติ จนทำให้มองข้ามการโยยหาความยุติธรรมหรือความเสมอภาคจากภาครัฐ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาว่าทศวรรษความจนในตัวบทอื่นที่ไม่ใช่บทเพลงลูกทุ่งอีสาน เพื่อให้ทราบว่าจะทศวรรษความจนนอกจากจะปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานแล้วยังพบในตัวบทใดอีก ตลอดจนมีความเหมือนและความแตกต่างกันอย่างไร
2. ควรศึกษาว่าทศวรรษอื่นที่ไม่ใช่ว่าทศวรรษความจน เช่น ว่าทศวรรษความดี ว่าทศวรรษการเมือง ในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กัลยา กุลสุวรรณ. (2553). *ว่าทศวรรษคำสอนของพุทธศาสนิกชน*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาเอกไม่มีการตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- กาญจนา เจริญเกียรติบวร. (2543). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับมุมมองในข่าววัดพระธรรมกาย ที่เสนอในหนังสือพิมพ์ไทย; Relationship between language and point of view in Thai newspaper's coverage on Wat Phra Dhammakaya*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทไม่มีการตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- จินดา แกนสมบัตติ. (2559). ลูกทุ่งหมอลำ : จากเพลงพื้นบ้านอีสานแพร่กระจายเข้าสู่เมืองกรุง. วารวิลี สังคมมนุษย์, 153-157.
- ซองเดอ Song de. (2020} February, 26). ปักลำท้อ แม่พ้อยังจน - ตัส ชนะชัย : ซองเดอ (official MV). [วิดีโอ]. ยูทูบ. <https://www.youtube.com/watch?v=UYei1lg95Ao>
- ถ่าย อรทัย OFFICAIL. (2019, September} 6). พิชซ่าหน้าเกลื่อ. [วิดีโอ]. ยูทูบ. <https://www.youtube.com/watch?v=dgNmRBip7bU>
- ถ่าย อรทัย OFFICAIL. (2019, September, 6). ลูกสาวที่ราบสูง. [วิดีโอ]. ยูทูบ. <https://www.youtube.com/watch?v=ZJeGkeY7PGc>
- ธาดา ชัยศร. (2553). ภาพลักษณ์ผู้ชายที่สะท้อนในเพลงลูกทุ่งอีสาน (พ.ศ. 2545-2551). [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นิธิชญา ไจเย็น. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมแนะนำวิธีการเลี้ยงลูก โดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง: การศึกษาแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์. [วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พีรพงศ์ เคนทรภักดิ์. (2564). วาทกรรมความรักในบทเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย. [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิภา ปานประชา. (2549). การศึกษาภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของสลา คุณวุฒิ; A Study of Socio-economic and Cultural Aspects in the Luktung Lyrics of Sala Kunavoott. [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เพิ่มพร ธนสีลังกูร. (2544). วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงของสลา คุณวุฒิ. [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ภาสพงศ์ ผิวพอใช้. (2549). เพลงลูกทุ่งอีสานกับลักษณะการใช้ภาษาและการสะท้อนวัฒนธรรม ท้องถิ่น : ศึกษาในผลงานเพลงของศิริพร อำไพพงษ์. [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- มณีรัตน์ รักเพื่อน. (2561). อัตลักษณ์ภาษาไทยถิ่นอีสานในเพลงลูกทุ่งอีสาน ระหว่างปี พ.ศ. 2541-2553. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทไม่มีการตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ไมค์ ภิรมย์พร official. (2015, December, 6). ปลาร้าคิ่นถิ่น. [วิดีโอ]. ยูทูบ. <https://www.youtube.com/watch?v=Ybt9iZYFVul>
- ราชกิจจานุเบกษา. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 13 ตอนพิเศษ 258 ง, หน้า 10.
- วิภา ปานประชา. (2549). การศึกษาภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของสลา คุณวุฒิ; A Study of Socio-economic and Cultural Aspects in the Luktung Lyrics of Sala Kunavoott. [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- แวง พลังวรรณ. (2545). อีสานคดีชุด ลูกทุ่งอีสาน. เรือนปัญญา.
- ศิริพร ภักดีผาสุก. (2547). ภาพตัวแทนของผู้เรียนอาชีวศึกษาในวาทกรรมข่าวและบทความการศึกษาของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย. [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- สุพิชญา โชติกิจาร. (2560). ภาวะความจนและคุณภาพชีวิตของครัวเรือนเกษตรกรในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์. [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- สุภาวดี กอดำรง. (2523). การวิเคราะห์แนวโน้มของความจนในเมืองและชนบทระหว่างปี 2511/12 และ 2518/19. [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมชัย ศรีนอก. (2553). พัฒนาการความเชื่อและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อ เรื่องบุญและในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน. [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

- อลิสา เลี้ยงรื่นรมย์. (2549). *ลีลาภาษาในเพลงของสลา คุณวุฒิ*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อัษฎาวุธ ไสยรส. (2558). *มโนอุปถัมภ์ความเป็นอีสานในบทเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Baan KrooSala. (2013, September, 10). *ถวายเป็นกุศล ครุสลา คุณวุฒิ*. [วิดีโอ]. ยูทูบ.
<https://www.youtube.com/watch?v=D8-APjMrh8>
- Foucault, Michel. (1972). *The Archeology of Knowledge (and The Discourse on Language)* [L'Archéologie du Savoir] (Smith, A.M. Sheridan, Trans.). New York: Pantheon Books. (Original work published 1969)
- Foucault, Michel. (1978). *The History of Sexuality, Vol. 1: An Introduction* [La Volenté de savoir] (Hurley, Robert, Trans.). New York: Vintage Books. (Original work published 1976)
- Foucault, Michel. (1980). *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972- 1977* (Gordon, Colin., Marshall, Leo., Mepham, John. and Soper, Kate, Trans.). New York: Pantheon Books.
- GRAMMY GOLD OFFICIAL. (2021, October, 9). *ก่อนดินริมทาง - ไมค์ ภริมย์พร (OFFICIAL MV)*. [วิดีโอ]. ยูทูบ <https://www.youtube.com/watch?v=8hCkOUm0uLY>
- GRAMMY GOLD OFFICIAL. (2015, December 16). *ขอลิขสิทธิ์เครื่องให้ - ต่าย อรทัย (OFFICIAL MV)*. [วิดีโอ]. ยูทูบ. <https://www.youtube.com/watch?v=g2—thYXfZc>
- GRAMMY GOLD OFFICIAL. (2016, February, 29). *ความจนวัดใจ - ศิริพร อำไพพงษ์ (OFFICIAL MV)*. [วิดีโอ]. ยูทูบ. <https://www.youtube.com/watch?v=CDZbTlrqs8s>
- GRAMMY GOLD OFFICIAL. (2020, October, 9). *แต่...ทุกดวงใจที่ไกลบ้าน - ต่าย อรทัย (OFFICIAL)*. [วิดีโอ]. ยูทูบ. <https://www.youtube.com/watch?v=TqBpRVv62k>
- GRAMMY GOLD OFFICIAL. (2017, October, 3). *ต้นทางคือฮัก ปลายทางคือเฮา (เพลงประกอบละคร นายฮ้อยทมิฬ)-ไผ่ พงศธร (LYRIC VIDEO)*. [วิดีโอ]. ยูทูบ. <https://www.youtube.com/watch?v=oieg8FDFkuo>
- GRAMMY GOLD OFFICIAL. (2014, August 18). *ปริญญาใจ - ศิริพร อำไพพงษ์ (OFFICIAL MV)*. [วิดีโอ]. ยูทูบ. <https://www.youtube.com/watch?v=Rkh9Enepk5U>
- GRAMMY GOLD OFFICIAL. (2015, August, 24). *เพื่อนกันโรงงานเก่า - ต่าย อรทัย (OFFICIAL MV)*. [วิดีโอ]. ยูทูบ. <https://www.youtube.com/watch?v=MOqM3dYCH84>
- GRAMMY GOLD OFFICIAL. (2015, August. 15). *แพ้ใจคนดี - ศิริพร อำไพพงษ์ (OFFICIAL MV)*. [วิดีโอ]. ยูทูบ. <https://www.youtube.com/watch?v=7slGHF9xc4E>